

Hrvati u Rumunjskoj

miercuri, 11 septembrie 2013

Nakon što smo u prošlom broju "Hrvatske granice" predstavili dio knjižice "Hrvati u Rumunjskoj", autora Petra Vlasića, koji se posebno odnosio na Hrvate u Rekašima i Kei, u nastavku ćemo se osvrnuti na autorov boravak i zapažanja me u Karaševcima, koji predstavljaju najja u naseobinu Hrvata u Rumunjskoj.

Ova treća i najveća skupina Hrvata živi na jugo-zapadnoj strani Rumunjske, nedaleko od Rici, glavnog grada Karaševske županije i brojila je 1928. g. 8.000 stanovnika koje autor naziva skupnim imenom Kraševani. Grupirani su u dvije općine jedne blizu druge, a sva su mjesta mnogo nalik jedno drugome: u Karaševskoj općini, sa selima Karaševci, glavno mjesto Hrvata u Rumunjskoj, Nermi, Jabal e i u lupa koj općini, sa selima Lupak, Ravnik, Vodnik i Klokoti. Autor pretpostavlja da etnonim Kraševani dolazi ili zato što Karaševci žive u krševitim planinama ili pak po rijeci Karaš (turska riječ -voda). Gotovo je svaki Karaševac u to vrijeme imao kuću u selu i salaš u planinama, gdje je držao stado, jer je glavno zanimanje bilo stočarstvo i donekle voćarstvo. Najviše vremena su našli ljudi provodili kod salaša, samo za Božić i Uskrs su dolazili svi u selo. Inače, Karaševci su živjeli dosta siromašno, primitivno, kuće im nisu bile najviše, napredak ih uopće nije interesirao i držali su se poslovice "Pletić kotac, ko i otac". S druge strane, bili su dobri, pobožni ljudi, veoma prijazni, imali su dosta djece, veoma lijepe, zdrave, razumne pa ih je bila prava milina gledati.

Što se tiče jezika njihove osobnosti karaševskog govora koje je autor opazio za vrijeme boravka u karaševskim selima mora se istaknuti umjetanje suglasnika l unutar riječi i njegova uporaba umjesto u. Na primjer, jabalka (jabuka), pln (pun), lovik (ovjek), kalbasica (kobasica), slnce (sunce) itd. Karaševci redovito govore ikavskim, pogotovo crkvene riječi. Dok za običnu djevojku kažu defka (deminutiv-divička), crkvene riječi izgovaraju isključivo ikavicom, npr. Divička Marija, vira, ispovid. Značajno je kod Karaševaca da gospodin kažu isključivo za sve enike, dok drugu gospodu zovu gospodarima, npr. gospodar sudac, gospodar bilježnik, gospodar uitelj, gospodar profesor.

Posebno obilježje karaševskoga narječja jest glagol latinski s kojim se Karaševci služe umjesto futurškoga oblika glagola biti. Kad bi Karaševac htio reći "ja u oti" on govori "lam da idem" (lam da odem), mjesto "vidjet ćemo" - "lam da vidimo", mjesto "oni će to učiniti" - "laju da učine".

Na kraju bih zabilježio autorov razgovor s jednim mladim desetogodišnjim dečkom iz Karaševa na malom proplanku, gdje je bilo puno ovaca. Ne bi li naveo dječaka da stupi u razgovor, autor mu se ovako obratio: "uje, deko, hoće li nas ove ovce pojesti? Ne laju, ne laju (ne e, ne e), odgovorio je dječak. Kada su u blizini zalajali neki veliki psi našli, autor je opet učali rekao: "ali psi laju", dok je dijete

na to odgovorio: "Psi laju, gospodine, ali ne laju da vas ugrizu", to jest ne e vas ugristi.

U drugom poglavlju autor se bavi isključivo s narodnim običajima Karaevaka, a te običaje svrstava u tri grupe: običaji iz običajnog života, gdje spadaju običaji pri rođenju, pri krštenju, pri vjenčanju i pogrebni običaji, zatim božićni običaji, na kraju, uskršni običaji.

Najviše narodnih običaja ima prigodom vjenčanja. Ja u nakratko navesti samo jednog od običaja koji je autor zabilježio prilikom vjenčanja u Karaevaku. Odmah se na početku izričito napominje da pogotovo u tim godinama momak nije odabirao sebi djevojku, niti djevojka momka. To je bio isključivo posao roditelja, tvrdi autor, a djeca su se morala prikloniti njihovoj volji. Nakon što su se roditelji i mladenci složili, onda se odredi jedna subota navečer, da momak ide prosi djevojku.

Kada prosci stignu u djevojačku kuću, mladoženja, otac, mati i rodbina u kuću, a mladoženja ostane u kuhinji. U sobi prosci ne kažu odmah zašto su došli, nego počinju zbijati šalu. Na primjer, čuli su oni da u nekih ima krasnih jabuka pa su došli kupiti jednu pod bilo koju cijenu. Djevojačka otac odgovara da kod njega nema nikakvih jabuka. Čitava stvar se malo zategne ali poslije mladoženjini roditelji otkriju pravu namjeru i kažu da su došli uzeti djevojku za njihovu sina i mole njezine roditelje da im je dadu. Oni ne odgovore odmah, jer kad bi u istom trenutku pristali onda bi se interpretiralo da su jedva dočekali proscu, a to bi bila sramota za djevojku. No na koncu ipak dadu privolu.

Tada dozovu unutra i mladence. I najprije djevojačka otac zapita svoju kćer, je li je rado udati se za tog momka. Djevojka odgovara: "Ako mama i nena (tata) hoće, onda i ja hoću". Ista tako svekar ispituje svoga sina, a momak isto tako odgovara kao djevojka.

Kada je svršena prosidba nastaje domaće veselje. Prosci izvade sakrivenu kuturu rakije, ponude djevojačku roditelje i svi se časte, sretni što su završili posao. Hvale Boga što je roditeljima podario milost da taj dan dočekaju i piju za sreću mladuncima. Djevojka poljubi sve goste koji se zatim razilaze u svojim kućama.

Treće poglavlje namijenjeno je Koledama koje su tipične samo Hrvatima iz Rekača.

Ivan Dobra